

СТЈЕПАНУ ГРАДИЋУ, ДУБРОВЧАНИ

(*Stjepan Gradić, otac domovine / father of the homeland*, ur. P. Vilać,
Knežev dvor, Dubrovnik 2013, 442 str)

У част 400-те годишњице рођења истакнутог дубровачког ерудите и обновитеља Дубровника након великог земљотреса 1667, 9. јула 2013. у Кнежевом двору у Дубровнику отворена је изложба под називом *Stjepan Gradić – otac domovine*.

Уз изложбу приређен је и каталог-монографија у којем су заступљени радови бројних научника који су се бавили овим знаменитим Дубровчанином. Свакако, највећа заслуга при настанку ове обимне монографије припада Стјепану Красићу, без сумње највећем савременом познаваоцу живота и рада Стјепана Градића, аутору предговора, пет текстова, као и библиографије на крају дела, који је, како је познато, и састављач монографије *Stjepan Gradić (1613-1683): život i djelo*, објављене 1987. у издању ЈАЗУ у Загребу.

Монографија *Stjepan Gradić – otac domovine* садржи, сем предговора и библиографије, четрнаест поглавља са сажецима на енглеском језику, као и каталог изложбених експоната.

У предговору „Стјепан Градић у простору и времену“, Стјепан Красић, у складу са мотом монографије: *И мали градови могу даћи велике људе*, бележи културолошке и историјске услове у Дубровачкој Републици под којим је Стјепан Градић делао и живео.

У првом поглављу, које носи назив „Дубровачка Република у 17. столећу“, Тонко Марунчић даје општи преглед историјских прилика у Дубровачкој Републици седамнаестог века. Најпре помиње највеће трговачке конкуренте Дубровчана, Млетачку Републику, као и тешко вазалство под Отоманским царством, а затим и превирања унутар саме државе, попут „Велике завере“ у седамнаестом веку, као и „Велику трешњу“ 1667. у којој је живот изгубило већинско становништво Града. Ни на економском плану прилике у Републици нису ишле напоље. Наиме, у 17. веку, са новооткривеним континентом, трговачки центри се премештају са Медитерана, те и сам Дубровник губи економску моћ. Ипак, седамнаести век на литерарном плану Дубровника даје богат књижевни допринос са радом Доминка Златарића, Хорација Мажибрадића, Цива Гундулића,

Цива Бунића Вучића, Џона Палмотића, као и Игњата Ђурђевића. Ово је уједно био и период почетка барокног, и то понајвише видног у сакралном, градитељства, што је парадоксално убрзао и земљотрес 1667, као и несебично залагање Стјепана Градића при реконструкцији родног града.

У следећем поглављу, „О роду Градића“, Ненад Векарић говори о угледној и утицајној патрицијској породици Градића, која се доласком из словенског залеђа настањује у Дубровнику почетком једанаестог века, а где се уједно, средином двадесетог века, гаси са својим последњим чланом. У односу на број чланова породице и политичких функција који су они вршили, Градићи се сматрају најутицајнијим и најмоћнијим дубровачком патрицијском породицом у периоду од 15. до 17. века.

У трећем поглављу, „Михо Градић и његов културни круг“, Виниције Б. Лупис описује живот и рад овог угледног дубровачког патриција као и интелектуално окружење у којем је одрастао Михов син, Стјепан. Михо Градић остаће упамћен као дубровачки патриције који је немало пута учествовао у деликатним дипломатским мисијама у Шпанији, северној Африци и Италији. Истакнути дубровачки барокни песник и Михов нећак, Јуније Палмотић, оставио је биографију Миха Градића познату под насловом *Panegyrs ad Michaelem Gradium Rectorem*, из које сазнајемо да је овај био образован правник, говорник и песник, као и да је саставио прву дубровачку трагедију. У свом салону, Михо је окупљао саму интелектуалну дубровачку елиту, попут Ивана Гундулића, Марина Геталдића, Петра Бенешу, а и у таквом окружењу су стасали истакнути Џоре и Јуније Палмотић (о којима је преузео бригу након смрти оца), као и Михов син, Стјепан.

У четвртном поглављу „Стјепан Градић: младост и школовање“, Красић говори о Градићевим интелектуалним почецима. Одрастао у угледној патрицијској дубровачкој породици Градића, Стјепан се од најранијег детињства одликовао интелектуалним преимућством. Образован је, најпре, у језуитској школи у родном граду, да би даље студије филозофије наставио у Риму. Студије канонског и грађанског права похађао је на универзитетима у Ферму и Болоњи, где је одбранио докторску дисертацију из обе области. Упоредо са студијама права, подучавао га је математици Галилејев ученик, Бонавентура Кавалиери. Даље образовање из теологије на Collegium Romanum и математике на универзитету La Sapienza је наставио у Риму, такође код Галилејевог пријатеља и асистента Бенедета Кастелија. Са повратком у Дубровник 1643. дошле су и почаст: наиме, надбискуп га је именовао својим викаром (замеником) и првим човеком каноничког збора са именовањем архиђакона, а постаје и члан књижевне академије „dei Ricovrati“ у Падови.

У петом поглављу „Стјепан Градић: успешна каријера у Вјечном граду“, Красић наводи све истакнуте позиције и почасте које је Градић ужи-

вао у Риму, попут високих функција у Римској курији, затим дипломатског представника Дубровачке Републике у Светој столици, и најзад као главног управника Ватиканске библиотеке. Године 1674. шведска краљица Кристина одликовала га је чланством Краљевске академије. Скончао је у Риму 2. маја 1683, где је и сахрањен у цркви светог Јеронима.

Стјепан Красић је аутор и следећег поглавља које носи назив *Стјепан Градић: знанствени рад*, где је обухватио широк опсег Градићевог научног рада, од теологије, права, историје, математике, физике, оптике, до астрономије, навигације и метеорологије. Одрастао у интелектуалној породици Градића, млади Стјепан је показивао склоност ка поезији, математици и језицима, што је нашло снажног одјека у његовом даљем образовању у Италији. Показивао је велики лингвистички таленат, те се служио латинским, старогрчким, италијанским, шпанским, француским, португалским, руским и турским језиком. До краја живота остао је велики патриота, бранећи од напада научна достигнућа својих сународника, и као аутор биографија великих Дубровчана (Јунија Палмотића, Петра Бенеше).

У седмом поглављу, „Латинско пјесништво Стјепана Градића“, Горана Степанић приказује Градићево стваралаштво на латинском језику, чије је основе изучавао, вероватно, првенствено у свом дому, да би га касније наставио код језуита. Наиме, на првој години студија филозофије са двојцом колега објављује на латинском језику драму у стиховима са новозаветном темом, под називом *Festinatio B. Virginis Elisabetam invisentis*, сматрану најуспешнијим књижевним радом објављеним те године на факултету. Затим су његове песме на латинском објављене у две групе: прва збирка је објављена у колаборацији са европским, превасходно италијанским, песницима, састављена поводом смрти фламанског исусовца и латинског песника Сидрона де Хосјеа. Друга збирка песама, са такође тужним поводом, настала је у част ранопреминулог Наталеа Рондининија, Градићевог блиског пријатеља. Велики део Градићеве поезије на латинском језику остао је необјављен, а теме су варирале од религиозних до сасвим световних епиграма и љубавних песама, као и парафраза познатих дела римских класика.

Стјепан Красић у осмом поглављу „Обновитељ нашега града и слободе“ описује Градићево несебично залагање при обнови Града након катастрофалног земљотреса 1667, што му је и донело име „Оца домовине“. Када је обавештен о приликама у родном граду, Градић је брзо информисао папу и дубровачке савезнике о тренутној ситуацији у Дубровачкој Републици. У триста писама послатих дубровачкој влади, Градић је бодрио своје сународнике не дозволивши им да посустану и клоне духом, већ да буду храбри и да истрају. Послао је и прву финансијску помоћ Дубровнику, а затим је из Рима водио све политичке и дипломатске

послове Дубровачке Републике, да би са тимом римских стручњака створио план реконструкције Града и осигурао га од спољних непријатеља, првенствено Млетачке Републике и Турака. Прикупљао је новац, оружје, храну, машине које су омогућавале да се рашчисте рушевине, давао је све потребне инструкције о обнови, а залагао се и да не јењава трговина са суседним земљама.

У следећем поглављу *Урбанистичка преобразба Дубровника након пошреса 1667. године*, Катарина Хорват-Левај говори о васкрсењу Града након трагичног земљотреса. Стјепан Градић је након потреса имао визију да од разореног града сазида у духу новог стила модерни барокни град. Његови предлози широких простора примењени су при обликовању тргова, као и две монументалне грађевине, Катедрале и Исусовачке цркве. Захваљујући Градићевом настојању, у сарадњи са сенатом, Дубровник се за кратко време поново уздигао у новом сјају, у складу са новим начелима барокног урбанизма, не негирајући своју средњовековну структуру.

Десето и једанаесто поглавље монографије посвећено је дубровачкој катедрали. У поглављу „Архитектура Градићеве катедрале“, Катарина Хорват-Левај описује поновну изградњу дубровачке Катедрале посвећене Богородици, највећи успех Стјепана Градића при обнови Дубровника, што је уједно и крунисало симболичну обнову града-државе. Градић, нажалост није доживео коначну изградњу Катедрале 1713. године. У следећем поглављу „Градићев допринос умјетничкој опреми нове катедрале“, Виниције Б. Лупис даје детаљан приказ драгоцених реликвија и уметничких предмета који су донирани катедрали.

Ведрана Гјукић-Бендер у дванаестом поглављу, које носи назив „Обитељ Градић - донатор олтарних слика у Дубровнику“, описује породичну традицију Градића као истакнутих донатора чијом је заслугом оплемењен Дубровник и његова околина при подизању цркава и олтара у њима, као и при наручивању уметнина, првенствено слика и полиптиха, коју је преузео и наставио један од њених најистакнутијих чланова, Стјепан Градић.

Стјепан Красић у тринаестом поглављу „Кронологија живота и рада Стјепана Градића“ износи преглед најзначајних датума и догађаја из Градићевог живота, постхумно објављена дела, као и недатирана дела и преводе са преводом на енглески језик.

У последњем, четрнаестом поглављу „Библиографија и одјек Градићевих дјела у 18. и 19. стољећу“, Мијо Кораче наводи да је, хронолошки, први састављач Градићеве биографије био Игњат Турђевић, затим Серафим Цријевић, Себастијан Сладе, и на крају Франческо Марија Апендини у деветнаестом веку. Поједине податке о животу и раду овог

знаменитог Дубровчана можемо наћи и у библиографском лексикону познатих Далматинаца Шима Љубића, као и код библиографа Ђузепеа Валентинелија, који у свом делу *Bibliografia della Dalmazia e del Montenegro* доноси десетак библиографских јединица о Градићевом раду. Што се тиче других видова одјека Градићевих дела у истом временском раздобљу, ту спадају поновна издања дела у којима је учествовао, прва издања појединих Градићевих рукописа, песме или спомен дубровачких песника о њему, као и обимна Градићева кореспонденција коју су различити аутори издавали у периоду од друге половине 19. и током првих деценија 20. века.

Луксузна монографија *Stjepan Gradić – otac domovine* превазилази своју намену да служи само као каталог уз дубровачку изложбу, већ представља значајну библиографску јединицу у богатом попису издања о делу овог знаменитог Дубровчана.

*Ивана Н. Арсић*⁸
Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Катедра за класичне науке

---

⁸ ivana.arsic28@gmail.com